

Duurzaam ondernemen: ook voor lokale overheden?

Ir. Johan Lammerant

afdelingshoofd WES Milieuonderzoek en -advies

Een voorgaand artikel handelde over duurzaam ondernemen in de bedrijfsweld¹. Dit artikel gaat in op de vraag of de principes van duurzaam ondernemen ook kunnen worden toegepast door lokale overheden en welke mogelijkheden er zijn.

Op de UNCED-conferentie over milieu en ontwikkeling, die in 1992 in Rio de Janeiro (Brazilië) gehouden werd, bogen regeringsleiders, wetenschappers en mensen uit de ngo-sector zich over de toekomst van onze wereld. Eén van de belangrijkste conclusies was dat de milieuproblemen en de armoede in de wereld met elkaar in verband staan en op een geïntegreerde manier moeten aangepakt worden. De term duurzame ontwikkeling werd gemeengoed. De voorgestelde maatregelen van de UNCED-conferentie werden gebundeld in de zogenaamde Agenda 21, de "handleiding" voor een duurzame 21ste eeuw.

In de bedrijfsweld worden de principes van Agenda 21 geconcretiseerd via de strategie "duurzaam ondernemen". In de industrie betekent dit dat - naast economische overwegingen - ook sociaal-maatschappelijke aspecten en ecologische aspecten systematisch in rekening worden gebracht bij strategische en operationele beslissingen. Dit lijkt op het eerste zicht geen evidentie voor de industrie. Toch beschouwen meer en meer bedrijven deze vorm van bedrijfsvoering als de enige optie om op lange termijn te kunnen overleven.

Duurzaam ondernemen is uiteraard geen exclusief terrein van de industrie. Ook de overheid heeft tal van mogelijkheden om economische, ecologische en sociaal-maatschappelijke aspecten te integreren in haar beleidsvoering. Maar niet alleen nationale overheden hebben een rol te spelen in het tot stand brengen van duurzame ontwikkeling. Lokale besturen zijn zeker even belangrijk. Hoofdstuk 28 van Agenda 21 stelt: "Aangezien vele van de problemen en oplossingen die het onderwerp vormen van Agenda 21 hun wortels hebben in plaatselijke activiteiten, zal de participatie en samenwerking van plaatselijke overheden een beslissende factor zijn bij het realiseren van de doelstellingen ervan. Plaatselijke overheden construeren, besturen en onderhouden de economische, sociale en milieu-infrastructuur, houden toezicht op planningsprocessen, bepalen het plaatselijk milieubeleid en de desbe-

treffende voorschriften, en helpen bij het implementeren van nationaal en subnationaal milieubeleid. Zij vormen de bestuurslaag die het dichtst bij het volk staat en als zodanig spelen zij een wezenlijke rol bij het opvoeden en mobiliseren van het publiek (...), ter bevordering van duurzame ontwikkeling." De verantwoordelijkheid van de lokale besturen komt sterk naar voren uit dit citaat. De vertaling van Agenda 21 naar het lokale niveau werd Lokale Agenda 21, kortweg LA 21, gedoopt. Ook de term "duurzaam lokaal overheidsbeleid" wordt vaak gebruikt. Dit artikel gaat specifiek in op de taken en mogelijkheden van steden en gemeenten (als meest bekende voorbeelden van lokale besturen) in het kader van duurzame ontwikkeling. Hierbij wordt de leefmilieuproblematiek als invalshoek genomen en worden sociaal-maatschappelijke aspecten hierop geënt.

Tal van indicatoren en rapporten geven aan dat - ondanks een kentering in het hogere overheidsbeleid die de laatste jaren is ontstaan - het nog steeds bar slecht gaat met de toestand van het leefmilieu in Vlaanderen. Nochtans zijn in heel wat steden en gemeenten gedurende het laatste decennium initiatieven op gang gekomen met betrekking tot milieuzorg en natuurbehoud. Voorbeelden hiervan situeren zich vooral rond de thema's afvalbeheer (bijvoorbeeld de uitbouw van een containerpark) en natuur (bijvoorbeeld aanleg van een natuureducatief pad, de aankoop van enkele percelen natuurgebied, ...). In de meeste gevallen werd een milieu- en natuuraad geïnstalleerd en een milieuableider aangesteld. Allemaal prachtig natuurlijk, maar waarom gaat de Vlaamse natuur dan nog steeds achteruit?

Het antwoord op deze vraag is heel simpel: omdat duurzame ontwikkeling heel wat verder gaat dan het opzetten van een aantal sympathieke acties. Steden en gemeenten worden vaak nog niet op een duurzame wijze bestuurd, ook al verkeren lokale bestuurders in de waan dat door het subsidiëren van een boomplantactie of een paddenoverzetactie de natuur in de gemeente weer gered is. Dergelijke acties hebben natuurlijk wel hun nut, maar zolang dezelfde overheid oogluikend toelaat dat even verderop knotwilgenrijen worden gekapt en veedrinkpoelen worden gedempt kan van enige vooruitgang totaal geen sprake zijn. Duurzaam ondernemen op lokaal niveau vergt een consequent en volgehouden beleid, vergt het maken van fundamentele keuzes en gaat daarmee regelrecht in tegen de ingesteldheid van sommige van onze lokale bewindslieden.

Mogelijkheden voor werkelijk duurzame ontwikkeling op lokaal niveau zijn er nochtans genoeg. Dit wordt aangetoond aan de hand van voorbeelden met betrekking tot de thema's integraal waterbeheer, groenbeheer, mobiliteitsbeleid en tenslotte aankoopbeleid.

Integraal waterbeheer op lokaal niveau

Op tal van terreinen gaat het niet goed met het grond- en oppervlaktewater in Vlaanderen. Deze problemen zijn per-

fect bekend en in kaart gebracht : verdroging, ongewenste overstromingen, uitputting van de grondwatervoorraden, rechtgetrokken waterlopen, gebetonnerde oevers, slechte waterkwaliteit, enz. Integraal waterbeheer kan worden omschreven als het beheer van het watersysteem gericht op het aanpakken en voorkomen van deze problemen. Tegelijk wordt daarbij aandacht besteed aan het multifunctionele gebruik van het watersysteem.

Hoewel vele van deze problemen op bovenlokaal niveau worden aangepakt en de lokale overheid ook haar beperkingen heeft inzake bevoegdheden heeft zij toch nog steeds talrijke mogelijkheden om integraal waterbeheer mee in de praktijk te brengen. Enkele voorbeelden:

- tegengaan van verdere teloorgang van het grachtenstelsel; bij de realisatie van gemeentelijke verkavelingen zou er aandacht moeten zijn voor het behoud van bestaande grachten en waterpartijen; deze hebben daarbij niet enkel een functie op vlak van waterretentie in perioden van hoge neerslag (voorkomen van ongewenste overstromingen), maar hebben tevens vaak een hoge ecologische en landschappelijke waarde; via de toezichtfunctie kan een lokale overheid het dempen van natte depressies in weilanden en van veedrinkpoe-len mee helpen voorkomen;
- aankoop of subsidiëring bij beheer van vochtige en natte biotopen;
- opmaak en uitvoeren van een gemeentelijk of stedelijk integraal waterplan (knelpunten, mogelijkheden, acties...).

■ Een verkeersvrije woonstraat in de stad.

foto: Jean Godecharle

Gemeentelijk en stedelijk groenbeheer

De principes van duurzaamheid kunnen onder meer op volgende wijze worden toegepast in het kader van het beheer van het openbaar groen, een materie waar gemeenten en steden over een zeer ruime bevoegdheid beschikken. Enkele voorbeelden :

- veel extensiever beheer van graspleinen; drastische reductie van het gebruik van bestrijdingsmiddelen; de praktijk wijst uit dat het met veel minder kan;
- veel meer gebruik van streekeigen soorten; Vlaanderen staat vol van de coniferen; deze zijn echter niet alleen op ecologisch vlak totaal ongewenst (zeer soortenarm inzake insecten), maar ook op esthetisch en landschappelijk vlak ongewenst. Indien men reeds zou starten met het vervangen van alle coniferenrijen die rond kerkhoven, parken en tuinen van openbare instellingen werden aangeplant, door hagen met streekeigen soorten (meidoorn, hulst, vlier, haagbeuk, ...) zou er een grote stap voorwaarts worden gezet;
- bermbeheer conform de bepalingen van het Bermbesluit;
- aanleg van bosgebieden (bijvoorbeeld stadsrandbossen).

Mobiliteitsbeleid

Duurzaamheid uit zich ook op vlak van verkeersleefbaarheid. Gemeenten en steden hebben vele mogelijkheden

voor het opstellen en uitvoeren van een mobiliteitsplan waarbij veilig fietsverkeer, het verkeersvrij maken van bepaalde pleinen en woonstraten, ontmoedigen van door- gaand verkeer en bevorderen van het openbaar vervoer hoofdprioriteiten zijn.

Aankoopbeleid

Gemeenten en steden hebben ook in hun aankoopbeleid talrijke mogelijkheden om de principes van duurzaamheid te realiseren : bij aanbestedingen kan zij in haar bestekken criteria hanteren die rekening houden met de milieuvriendelijkheid of de milieuprestaties van de aangekochte goederen of diensten of die duiden op een eerlijke handel met producenten uit de derde wereld (bijvoorbeeld enkel gebruik van hout met FSC-label², Max Havelaar-keurmerk voor koffie, thee, bananen, ...).

Integratie van sociaal-maatschappelijke aspecten

Bij het uitwerken en implementeren van een duurzaam lokaal beleid is het creëren van een lokaal draagvlak zeer belangrijk. Daarom is het niet enkel voldoende om te informeren en te sensibiliseren, maar het is evenzeer van belang te luisteren naar de verzuchtingen, wensen en ideeën van inwoners. Overlegstructuren zoals gemeentelijke milieu- en natuurraad, de gemeentelijke verkeers- commissie, eventuele wijkraden, enz. zijn in dit proces van groot belang.

Duurzame ontwikkeling betekent dat ook aandacht wordt besteed aan aspecten als de integratie van bijvoorbeeld laaggeschoolden. Bij het uitvoeren van natuur- en landschapsprojecten kunnen laaggeschoolden zich bijzonder nuttig maken. Een voorbeeld hiervan zijn de door de Provincie West-Vlaanderen georganiseerde landschapswachten, teams van arbeiders die in het kader van diverse projecten onderhoudswerken uitvoeren aan kleine landschapselementen zoals knotwilgenrijen.

Knelpunten inzake uitvoering van een duurzaam lokaal overheidsbeleid

Het moet gezegd dat in steeds meer steden en gemeenten ernstige inspanningen worden geleverd om de duurzaamheidgedachte in werkelijkheid te brengen. Helaas moet evenzeer worden vastgesteld dat er bij vele lokale overheden nog steeds een grote kloof is tussen de huidige gang van zaken en het na te streven duurzaam beheer van de eigen gemeente of stad.

Eén van de belangrijkste redenen is ongetwijfeld het gebrek aan kennis van de materie bij vele lokale bewindslui. Dit kan evenwel worden opgevangen indien men zich laat adviseren door bekwame en deskundige ambtenaren. Daar zit echter vaak een tweede probleem : nog steeds zijn er gemeenten zonder milieuambtenaar. Indien de gemeente of stad wel over dergelijke deskundigen kan beschikken, moeten deze voldoende middelen (tijd, opleidingsmogelijkheden, ...) krijgen om een duurzaam gemeentelijk beleid te kunnen voorbereiden en op te volgen. Tijdsgebrek leidt al te vaak tot ad hoc acties dewelke niet ingebed zijn in een planmatige aanpak. Ook de toezichtstaak (handhaving) wordt vanwege tijdsgebrek vaak nauwelijks uitgevoerd.

Last but not least moeten de bestuurders de wil hebben om een duurzaam beleid te voeren. Niet alle lokale politici schitteren op vlak van visie, durf en consequent handelen. Het is vaak ontmoedigend vast te stellen dat degelijke voorstellen waar ambtenaren en overlegorganen veel tijd in hebben geïnvesteerd niet worden goedgekeurd.

Besluit

Lokale overheden hebben een grote verantwoordelijkheid voor het mede realiseren van duurzame ontwikkeling. Bovendien heeft de overheid ook op dit vlak een belangrijke voorbeeldfunctie. Hoewel zij daarvoor vele mogelijkheden hebben, blijkt dat op vandaag nog steeds veel gemeenten en steden verre van voldoende inspanning leveren. De hogere overheid zou hierop veel beter moeten toezien.

Bibliografie

- *Bossu P., Het moeilijke milieubeleid. De nieuwe gemeentebesturen moeten mee zorgen voor echte verandering. Leefmilieu 23/2*
- *Grietens E. en Martens B., Op weg naar een duurzame gemeente. Een bundel voorstellen voor de nieuwe gemeentelijke coalities. Milieurama 5/2000.*
- *http://www.vodo.ngonet.be: internetsite van Vlaams Overleg Duurzame Ontwikkeling*

¹ Lammerant J., Duurzaam ondernemen: de nieuwe modetrend in het bedrijfsleven of een duurzaam fenomeen?; West-Vlaanderen Werkt, 2/2001.

² FSC-label : label dat erop wijst dat het hout uit een duurzaam beheerd bos afkomstig is (FSC staat voor Forest Stewardship Council)